

SEÇİLMİŞ TRAVMA, YETKİNİN POLİTİK İDEOLOJİSİ VE ŞİDDET

Bu makale, kitlesel büyük grup travması ve irredentizm gibi abartılmış yetkinin politik ideolojisinin gelişimi arasındaki psikolojik bağları araştırır. “Büyük Grup” ifadesini belli duygu paylaşımlarıyla birleştirilmiş belli hassasiyetleri paylaşan binlerce ya da milyonlarca bireyi anlatmak için kullanıyorum. Yani bir etnik grup bir büyük gruptur. Paylaşılmış sosyal travmaların, (örneğin depremler gibi), çeşitli sebepleri vardır.

Bu makalede, kitlesel büyük grup travması ile anlatmak istediğim düşman grup tarafından bir büyük grup üzerine kasti olarak verilen yaradır. Kurban grup büyük kayıplar, utançlar, küçük düşürülme, çaresizlik ve kendini ifade edememekten dolayı acı çeker. Kitlesel travmatik grup üyeleri, kayıplarından kaynaklanan yas sürecini başarıyla geçiremezler veya utanç, küçük düşürülme ve çaresizliği tersine çeviremezler. Sosyal ya da politik alanlarda kendilerini ifade edemezler ve sonunda çaresiz öfke duygusunu içselleştirip, mazoşizmi idealize ederler veya hastalıklı sadist patlamalara eğilimli hale gelirler. Bu göstergeler toplumun geneline de paylaşılır. Kısacası kitlesel travmatik grup üyeleri, belli psikolojik görevleri başarılı bir şekilde yerine getiremezler ve bu görevleri, gelecek kuşak(lar)ın çözeceğine dair bilinçli ve bilinçsiz bir duygu paylaşımıyla gelecek kuşakların çocuklarına yansıtırlar.

Bu şekilde kuşaklar arası bir yansıma ortaya çıktığında, tarihi travmatik olayın paylaşılan akli yansıması, benim seçilmiş travma olarak adlandırdığım olguyu geliştirir. (1997, 2004) Seçilmiş travma büyük grubun kimliği için önemli bir işaret olur. Daha da ötesi, bu, toplumun aşırı yetkilendirilmiş ideoloji geliştirmesinde bir temel yaratır. Aşırı yetkilendirilmiş ideoloji, grubun kimliğini tehdit edici yeni tarihi olaylar etkisi altında ortaya çıkar. Bu da yeni politik programlar geliştirmek ve/veya bu aşırı yetkilendirilmiş ideolojiyi destekleyen yeni atılımlar yapmak için politika liderleri tarafından manipüle edilendir. Aşırı yetkilendirme, grubun sahip olmak istediği şeye sahip olma hakkı olduğuna dair bir inanç sistemi geliştirir.(provides) Örneğin irredentizm politik olarak yetkilendirilmiş bir ideolojidir. İrredentizm, 1866 sonrası Avusturya yetkisi altında kalan ancak İtalyan çoğunluğun yaşadığı toprakları birleştirmeye çalışan İtalyan milli hareketi sonrasında ortaya çıktı.

Politik ideolojilerin genel olarak nasıl ortaya çıktığına dair detaylı ve sistematik bir psikanalitik araştırma yoktur. Bu makale, kitlesel büyük grup travmasının rolüne ve sonraki kuşaklar üzerindeki psikolojik sonuçlarına işaret etmeyi sınırlandırarak sadece grubun eylemlerinin sınırlı görünüşleri üzerinde çalışmayı hedeflemektedir. Açıkcası, politik ideolojiler bireyler veya birey grupları tarafından oluşturulup sunulurlar. Fakat, politik ideolojiler, onları yetiştirecek ve kabul edecek bir büyük gruba ihtiyaç duyarlar. Bana göre seçilmiş travmanın etkisi bir toplumu aşırı yetkilendirilmiş ideolojiye kucak açmaya hazırlar.

Levin(1970) klinik ortamda 3 tür yetkilendirilmiş tavır tanımı yapar.

A) Normal yetkilendirilmiş tavırlar.

B) Sınırlı yetkilendirilmiş tavırlar.

C) Aşırı yetkilendirilmiş tavırlar.

Kriegman (1988) aşırı yetkilendirmeyi tanımlarken “birey çocukluğunda çektiği acının masum kurbanı olarak kendini özel ayrıcalıklarla yetkilendirilmiş olarak hissedebilir” ifadelerini kullanır. (p.7) Kısacası, bu makalede, büyük grupların aşırı yetkilendirmesine işaret ediyorum çünkü üyeler atalarının “ötekiler” tarafından kurban edilip küçük düşürülmüş olduğunu hissederler.

Politik Ideolojiler

İdeoloji(fikirbilim) teriminin bir Fransız asilzade olan Antoine Lois Claude Destutt, Comte de Tracey (ya da kısa adıyla Destutt de Tracey) (1754-1836) tarafından “Disertation sur Quelques questions d’ideology” (1799) ve “Elements d’ideologie” adında bir dizi çalışmasında ortaya çıkarıldığı düşünülür. Destutt de Tracey tarafından ortaya atılan bu terime özellikle Fransız Devriminin retorikçileri tarafından değer verilir, aynı zamanda Thomas Jefferson (Chinard 1979, Scruton 1982, Klein 1985) gibi politika liderleri tarafından da okunur ve üzerinde çalışılır. Takip eden süreçte, politik ekonomi sosyal ve psikolojik düşünce üzerinde etki oluşturur.

Sonraları politikada kullanıldığı gibi ideoloji terimi birçok farklı yönlerde de gelişir. Bazen evrensel anlamda toplumsal ve kişisel hayatlara zorla giren politik doktrini tümüyle kucaklayan bir sistematik olarak karşımıza çıkar. Bazen de bölgesel olarak büyük grubun hareketleri ve tabii ki, sınırlı bir coğrafi alandaki grup bireylerinin hayatlarında bir etki yaratarak ortaya çıkar. Örneğin, Kemalizm ve Gaulizm (sırasıyla) Türkiye ve Fransa’daki ideolojileri anlatırken, Marksizm ise evrensel olarak kabul edilmiş sayılır.

Yukarıdaki örneklerin de işaret ettiği gibi politik ideolojiler bazen özdeşleştikleri kişinin ardından isimlendirilirler. Bazen de politik bilimle ilgilenenler geçmişte hatta şimdide varolan belli ideolojileri açıklamak için tarihi figürleri dinlemeye geri dönerler. Örneğin Calvinizm, bir politik ideoloji olarak (John Calvin’in teolojik sistemine dayanır. (1509-1564) Gerçekten de birçok politik ideolojinin dini inanç ve ahlaki anlayış ile insanların ulu gücü anlatma haklarından doğan direk ya da indirek noktaları vardır. (Örneğin Thompson, 1980 ve Vasquez 1986) Fakat her zaman konu bu değildir. Örneğin Marksizm din tarafından bozulmuş bir ideoloji değildir. Gerçekte Marksizm “ideoloji” kavramına negatif bir tanımlama verir, çünkü Marksizm insan doğasını yansıtır. Bundan dolayı Marksizm yanlılarına göre ideoloji sadece belli sosyal durumlar için gereklidir. (özellikle feodalizm ve kapitalizm) ve komünizmin gelişimiyle ideolojinin peçesi yırtılacaktır. Toplum ve insan doğası sonunda kendilerini gerçekte oldukları gibi anlayacaklardır. (Scruton,1982 p.213) Ancak dünyanın geri kalanı için komünizme inananlar için Marksizm bir politik ideoloji olarak kalır.

Politik bilimde bireyin ismini taşımayan ancak belli politik program ve hamlelerin hareketleyici gücü olmuş evrensel veya bölgesel ideoloji olup olmadığını tanımlayan birçok “izim” vardır. Feodalizm yanında yukarıda bahsettiğim kapitalizm ve komünizm diğer örnekler royalizm, sentrizm, universalizm, isolationizm, panislamizm, panturanizm(turan Türklerin toprağı anlamına gelir) nazizm ve tabii ki en sık kullanılan konservatizm ve liberalizm.

Psikanalistler Adolf Hitler gibi kendi politik ideolojisinden doğmuş ya da belli ideolojilerin etkisi altında politikaları uygulayan belli politik ve toplumsal liderlerin psikobiyografilerini yazarlar. Bu psikanalitik yazarların öncelikli vurgusu liderlerin belli ideolojileri geliştirme ve/veya uygulamalarının içsel motivasyonunu anlatır. Örneğin Princeton Üniversitesi tarihçisi Norman Itzkowitz ve benim modern Türkiye’nin kurucusu Kemal Atatürk’ün hayatı hakkında detaylı psikobiyografik çalışmamızdaki öncelikli odak noktamız liderin içsel dünyasıydı. Türk liderin kederli anne (4 çocuk ve bir koca kaybetmişti) imajının yerine nasıl kederli vatani kurtarma çabasını getirdiğini anlattık. Bölgesel politik ideoloji olarak Kemalizm Atatürk’ün anne/vatanını kurtarmasının ana göstergelerinden biridir. Türklerin savaşlar sırasında paylaştığı kitlesel travma ve imparatorluk kayıpları ile çaresiz ve küçük düşürülme hislerini anlatırken, büyük grubun çoğunluğunun Kemalizmi kabul etmesini sağlayan bir ortam yaratarak kendilerini ifade etmesini ve modern Türkiye’nin etkileyici politik/kültürel devriminin ayrıntılarını tahlil etmedik. Paylaşılan kitlesel travmayı izleyen büyük grup eylemleri üzerindeki odaklanmamız binyıl boyu Türk Yunan ilişkilerini tahlil ettiğinde kendi doğrusunu buldu. (Volkan ve Itzkowitz, 1994) Bu çalışmanın ilerleyen sürecinde bir grubun “ötekilerin” ellerinde (düşmanlar) atalarının paylaştığı travma nasıl abartılmış paylaşılan yetki adına sadist ve/veya mazoşist politik program veya hareketleri destekleyen politik ideolojinin gelişiminde merkezi bir unsur olabileceğini çok daha açık bir şekilde keşfettik. Bu fenomende tarihçi/psikanalist Peter Loewenberg’e (1991, 1995) katıldık.

Loewenberg, Protestan reformu hakkında yazarken kitlesel paylaşılan travma ve toplu sadist hareketlerin etkinliği altındaki tarihi süreç arasındaki önemli köprüye işaret eder. Kitlesel paylaşılan travmanın etkisi yeni ve güvenilir bir denge bulması yüzyıllar alan bir etkiye sahip çoğunluk travması olduğunu söyler. Bu travmalara Avrupa dini, kültürü ve politikasının cevabı ilk kez grupları XV. Yüzyılın sonunda yakalayan, yeni bir dindarlık, kırbaçlama, yaygın işkence ve şeytani ruh tarafından yönetilme salgını idi.

Loewenberg, 900 kişiyi öldüren Wuzburg Papazı ve 600'den fazla kişiyi öldüren Bamberg Papazına izin veren büyük grup eylemlerinin gelişimini büyük grup ideolojisi açısından tanımlar. Bu arada Savoy'da bir festivalde 800 kişi yakılarak öldürülmüştü. Loewenberg aynı zamanda bize 1514'ün bu ortamında küçük Diocese Como'da 300 kişinin idam edildiğini anlatır.

Toplu öldürmeler tarih boyunca ortaya çıkmıştır. Bu makalede çok uzun bir zaman olmadı, eski Yugoslavya'da yaşananlara benzer bu trajedilerin ata travmalarının paylaşılan akli temsiliyeti ile direk bir bağı olduğu üzerine odaklandım. Loewenberg çoğunluk travmaları ve birkaç yüzyıl sonraki trajedi olayları arasındaki bağı direk olarak analiz etmez. Seçilmiş travma olgusu (Volkan, 1997, Volkan, 2004; Volkan ve Itzkowitz, 1994) bu bağı aydınlatır.

Seçilmiş Travma

Girişte de kısaca belirttiğim gibi, “seçilmiş travma” olgusu, düşman grubun elinde kahraman imajı kurbanlar veya her ikisi ile de bağlantılı, büyük grubun atalarının kitlesel travmasının temsiliyetini anlatır. Tabii ki büyük gruplar kurban olmaya niyetli değildirler, fakat efsaneleştirmeyi ve olayın akli temsiliyetini psikolojize etmeyi seçerler. Bu meydana geldiğinde, olayın “gerçekliği” toplumsal hareketler için artık önemli değildir. Örneğin 1389'da Kosova'da Osmanlı Türkleri ile Sırlar arasındaki savaş 25 farklı “doğru” tanımlamayla ilgiliydi. Fakat savaş sırasında ne olduğu “gerçekliği” yeni kuşak Sırlar için birşey ifade etmiyordu. Yeni kuşak Sırlar için birşey ifade eden, bu savaşın akli temsiliyetinin bir seçilmiş travma olarak gelişimi idi. Bir olay seçilmiş travmaya dönüştüğünde, önemli olmaya başlayan, grubun travmatik olayın akli temsiliyetini taşıdığı gerçekliğidir - acı ve utancın birleştirilmiş paylaşılan duyguları yanında, nesilden nesile bu duyguları başlatan, hissedilen paylaşılmış çatışmalara karşı akli savunmalarıdır. Bu nesilden nesile aktarım sırasında, olayın akli temsiliyeti önemli bir büyük grup işareti olarak karşımıza çıkar. Grup travmatik olayın paylaşılan efsaneleştirilmiş akli temsiliyetini kimliğine alır. Seçilmiş travma büyük grup üyelerini öncelikli olarak görünmez bir örümcek ağı gibi birbirine bağlamayla çalışır.

Sırların seçilmiş travması, Kosova Savaşı, seçilmiş travma için mükemmel bir örnek teşkil eder. Bu savaş sırasındaki Sırp Lider, Prens Lazar'dı. Ve Lazar'ın görünen dış kimliği (persona) seçilmiş travmada oldukça önemli bir yer tutar. Sells, (2002) Christoslavizm olarak adlandırdığı ve Kosova Savaşı ve Prens Lazar ile bağlantılı bir ideolojiye işaret eder. Sells'e göre, XIX. yy'da Sırp büyük grup tarafından bir İsa figürü olarak Prens Lazar'ın resmedilmesi bunu çok daha açık bir şekilde ortaya koyuyordu.

“Lazar savaştan bir gece önce yenen son yemekte, aralarından birinin savaş planlarını Türklere veren bir vatan haini olduğu 12 havariysiyle resmedilir. Lazar'ın ölümü Serbian Golgotha olarak adlandırılır ve onun çarmıha gerilişi Sırp halkının çarmıha gerilişidir. Lazar'ın hikayesi romantik milliyetçilik ve anti islamik polemiklerinin devrimsel karışımına bağlıydı. İdeolojide sonuçlanan bu kombinasyonu ben Christoslavizm olarak isimlendirmiştim. (p.63)

Seçilmiş travma belki on yıllarca toplumsal bilinç ve onun etkisinde uyumuş belki de yeni dış faktörler doğrultusunda amaç değiştirmiştir. Örneğin grup çok övülen kurbanlık ideolojisini kabul etmekten, intikam için yetkilendirilmiş ideolojiyi takip etme yönünde değişebilir. Kesinlikle Sırlar üzerinde Sırp

seçilmiş travmasının etkisi, yüzyıllar süresince kurbanlığı idealize etmekten ateşli bir milliyetçiliğe doğru karakter değiştirmiştir. (Volkan, 1997; Shatzmiller, 2002)

Büyük grubun varoluşu, psikolojik deyimıyla büyük grubun kimliğinin varoluşu tehdit edildiğinde, grup içinde yaşayışına ve kimliğine olan inancını güçlendirmek için çeşitli metotlara dönerler. (Volkan, 2004)

Onlar şimdi, esas amacı grup üyelerini bağlamak ve paylaşılan kimliğin hayatta kalışını güvence altına almak için onlara güvenlik duygusunu vermek olan seçilmiş travmayı tekrar harekete geçirmeye hazırdırlar. Burada bir tür paradoks vardır; seçilmiş travma geçmişte ataların küçük düşürüldüğü ve çaresiz bırakıldığı bir travmatik olayı anlatır. Fakat şimdi, büyük grubun geldiği neslin kimliğine katkıda bulunduğu söyleniyor.

Şimdiki grubun, seçilmiş travmalara dönüştürülmüş akli temsiliyetlerine sarılışı atasal övgüleri dikkate alarak tekrar harekete geçirdiği hatıralardan çok daha güçlüdür. Bunun sebebini daha önce açıklamıştım. (Volkan, 1997, 2004) Kısacası eski övgüler (ben onlara seçilmiş övgüler diyorum) gelecekte tamamlanmak üzere gelecek kuşaklara geçmiş bitirilmemiş psikolojik görevlere başlamazlar. Büyük grup kitlesel olarak travmatize edildiğinde üyeler, yaralı kendiliklerini emanet verir ve obje imajlarını yavrularının gelişen kendilik temsillerinde içselleştirir ve bu tür imgelerle nasıl ilgilenmeleri gerektiği konusunda, bilinçli olarak yavrularını yönetirler, fakat, daha da önemlisi bilinçsiz olarak yönetmeleridir.

Gelecek kuşaklara verilen görev, gelecek kuşağın bir önceki kuşağın yetişkinleriyle tanımlanışı ile kuvvetlendirilir. Seçilmiş travmanın gelişiminde, bir önceki kuşakların yas sürecini tamamlamak ve emanet imgelerle birleştirilmiş utanç ve çaresizliği dönüştürmek gibi, yerine getirilmesi gereken, psikolojik görevler vardır. Seçilmiş travmalar içindeki bu tür psikolojik görevlerin kapsamı onları büyük grubun önemli işaretleri ve toplumsal – politik hareketler için güçlü “motor” haline getirir.

1980’den beri, Zihin ve İnsan Etkileşimleri Çalışmaları Merkezi’nden meslektaşlarım ve ben düşman grupların etkili temsilcilerinin biraraya getirilip, yıllar süren gayri resmi diplomatik görüşmelere dahil olduk. (Örneğin, İsraililer ve Araplar, Ruslar ve Estonyalılar, Türkler ve Yunanlılar, Hırvatlar ve Sırlar, Gürcüler ve Güney Osetler).

Karşı gruptan katılımcılar, büyük grupların hassasiyetleri ve kimlikleri için konuşmacı oldular. (Volkan, 1987, 1997; Volkan ve Harris, 1992; Neu ve Volkan, 1999) Bu toplantılar sırasında, özellikle katılımcılar büyük gruplarının kimliğine bir saldırı hissettiklerinde, arabulucu takım genellikle “düşman” katılımcıların herbirinin seçilmiş travmalarıyla zihinlerini işgal ettiklerine tanıklık ederler. Aynı zamanda, benim “zaman çöküşü” dediğim, seçilmiş travmaya bağlı, fikirler, hisler, duygular ve savunmaların, mevcut politik ve askeri çatışmaya bağlı, fikirler, hisler, duygular ve savunmalar içinde alevlendirilmesinde ortaya çıkan fenomene de tanıklık ettik. Arabulucu takımın esas görevlerinden biri, bir zaman genişlemesi yaratmaktır. – seçilmiş travma tarafından kışkırtılmış fantaziler olmadan düşman katılımcıların çok daha realistik bir şekilde görüşmelerine yardımcı olmak için tekrar harekete geçirilen seçilmiş travmaların ve şimdiki problemlerin tartışılmasından kaynaklanan etkisinin ayrımı.

Bu senaryonun resmedilişi, Sovyetler Birliği’nin çöküşünü takip eden seri diyaloglar sırasında ortaya çıktı. Katılımcılar, etkili etnik Estonyalılar’dan (parlamentarler, Estonya’nın dönemki Başkanı, Arnold Rüütel’in de dahil olduğu) oluşuyordu. Estonyada’ki Rus konuşmacıların lideri (Estonya nüfusunun 1/3’ü Rusça konuşanlardır ve etnik Estonyalılar tarafından eski düşman Sovyetler olarak görülürler.)

Moskova’dan etkili Ruslar, Zihin ve İnsan Etkileşimleri Çalışmaları Merkezi’nden disiplinlerarası arabulucu takım ve Atlanta’daki Carter Merkezi. Amacımız Estonya’ya barışçı ve adapte bir şekilde Rusya’dan ayrılması için yardım etmektir. Bu seri diyaloglar sırasında, Rusların direk ya da indirek olarak Sovyet imparatorluğu’nun eski vatandaşları olan Estonyalılar tarafından hücumu uğramış hissettiklerinde, yüzyıllar önce Rusya’nın Tatar işgalinin akli temsiliyetini tekrar harekete geçirdiler. Rusların seçilmiş travmalarıyla zihinlerinin işgal edilişi, arabulucu takım, Rus seçilmiş travmasının tekrar harekete geçirilmesinin anlamını

yorumlayıncaya ve bir zaman genişliği kışkırtmasına yardım edinceye kadar Rusya – Estonyalı ilişkilerinde yeni problemleri tartışmak için bir bağışıklık yarattı. Bağışıklık seçilmiş travmanın tekrar harekete geçirilişinin büyük grup kimliğinin hissedilir yararlarını yamalamasının hizmetinde olması gerçeğinden kaynaklanır. Bu kendi seçilmiş travmalarını tekrar harekete geçirenlerin esas zihinlerini işgal eden olur. Sonrasında ise, mevcut sorunlarla ilgilenmekten kaçarlar.

Seçilmiş travma, toplumun kendi içinde tekrar harekete geçirildiğinde ve birleştirilmiş, aşırı yetkilendirilmiş ideoloji, liderlik ve politik propaganda tarafından alevlendirildiğinde, soykırım dahil mevcut düşman gruba yönelik kitlesel şiddet hareketlerini başlatabilir. Bu tür şiddet eylemleri ve beraberinde gelen terör, tabii ki, kurban grup için kitlesel travmaya önderlik eder ve Julius’ın (1991) “şiddet sarmalı” olarak ifade ettiğini geliştirir. Gelecek bölümde, kitlesel şiddete ve seçilmiş travmaya eşlik eden teröre geri dönmeye önce, Konstantinopolis’in 1453’de Türklere geçişiyle ortaya çıkan kitlesel travma ile birleştirilen ve Yunanlıların “Megali İdea” dedikleri belli yetkilendirilmiş ideolojinin doğuşunu yakından tahlil edeceğim...

HACLİ SEFERLERİ, KONSTANTİNOPOLİS’İN ÇÖKÜŞÜ ve MEGALİ İDEA

Norman Itzkowitz ve ben Konstantinopolis’in 1453’de Türklere geçişine bazı Hristiyan büyük grupların yüzyıllar boyu nasıl tepki gösterdikleri ve bu olayın akli temsiliyetinin sonunda Megali İdea denilen belli bir politik ideolojinin gelişiminde nasıl zirveye ulaştığı konusunda geniş bir çalışma yaptık. (Volkan ve Itzkowitz, 1993, 1994) Bu bölüm öncelikle birlikte yaptığımız bu çalışmaya dayanmaktadır.

MS 1071’de, Selçuklu Türk Lider Alp Arslan, İmparator Romanus IV. Diogenes yönetimindeki Bizans güçlerini Doğu Anadolu’da, Malazgirit yakınlarında yendi. Malazgirit Savaşı’nı takip eden yüzyıllar boyunca, bugünkü Türkiye’nin kalbi Küçük Asya yavaş yavaş Türkleştirilmeye başladı. Bu savaştan kısa bir süre sonra, bir grup Selçuklu Türk, Kudüs’ü ele geçirdi. Bu olay, Haçlı Seferlerine öncülük etti. Bu sırada Haçlılar Kudüs’e girdiler. Şehir artık Türk işgalinde değildi fakat Haçlılar’ın, Türkler’in Hristiyanlar’ın kutsal topraklarının işgacıları ve Hristiyanlar’ın düşmanı olduğuna dair hisleri geçerliliğini koruyordu. Malazgirit Savaşı’ndan 300 yıl sonra, Konstantinopolis’in Türkler’e geçişi de Hristiyan Dünyası için çok açık bir “seçilmiş travma” olmuştur. Konstantinopolis, Selçuklu Türkler’in halefi Osmanlılar tarafından 29 Mayıs 1453’de fethedildi. Tarihi olarak, bu, Hristiyan Bizans İmparatorluğu’nun yerini Müslümanlar’ın hakim olduğu Osmanlı İmparatorluğu’nun aldığı bir dönemin sonu bir başka dönemin de başlangıcına işaret eder. Konstantinopolis’in bir Salı günü alınmasından dolayı, Hristiyanlar bundan sonra her Salı gününü talihsiz (unpropitious) bir gün olarak kabul edeceklerdir. Konstantinopolis’e Türkler tarafından el konulması, “her yerdeki Hristiyanlar’ın günahları” üzerine Tanrı’nın takdirinin (judgement) bir yansıması olarak görülüyordu. (Schowobel, 1967, s.14) Avrupa’da orta ve ilk modern çağlarda bu kayıtlı tarihi olaylar “gerçek” nedenleri gözardı edip, yayılan insan tarihini Tanrı’nın ellerine atfeder. Bu duygular bugün bile bazı konularda karşımıza çıkar. Örneğin Amerika’da Hristiyan fundamentalist gruplar, 11 Eylül trajedisini, ülkenin homoseksüel, feminist ve sivil özgürlükçülerinin, günahkar eylemlerinin ilahi cezalandırılması olarak yorumlanır.

Roma’nın Konstantinopolis’e Türkler’e karşı destek vermeyi reddetmesi gerçeğine rağmen, Roma, Bizans’ın çöküşünü şok ve inanılmaz olarak algıladı. Türk zaferi, Hristiyanlığın kalbine sokulan bir bıçak olarak görüldü. Bir Papa aday olan,

Aeneas Piccolonini, Papa IV. Nicolas'a 12 Temmuz 1453'te, Türklerin Homeros ve Plato'yu ikinci kez öldürdüğünü yazar. (Schowobel, 1967)

Konstantinopolis'in kaybı, Kudüs'ün düşüşünden kaynaklanan yaraları tekrar açan bir kitlesel travmaydı ve bu kaybın yası, çözüm veya bir kenara atma olarak yer alamadı. Kudüs tekrar kazanılıp, yeniden kaybedildi fakat, sadece Konstantinopolis'in düşüşü, çaresizlik, utanç ve küçük düşürülme duygularını öne çıkardı. Bu travmayı yoketme arzusu, kendini bir başka Haçlı Seferi düzenleme gürültülerinde gösterir. Bu hiç dile gelmedi fakat bu fikir devam etti. Osmanlı topraklarındaki bütün Hristiyanlar birlikte, ortaya çıkan değişiklikleri inkat etme ve (sebepler oldukları) kayıpları yoketme çabasıyla "yeniden yıllarla beraber, zamanla bizim olacaklar" nakaratını söylediler. Bu daha sonra formüle edilecek aşırı yetkilendirilmiş ideolojinin tohumu olacaktı. (Young, 1969) İnkâr aynı zamanda diğer şekillerde de açıklandı. Türkler ve Bizanslılar arasında süregelen bir bağ bulunabilseydi, Bizanslılar ve diğer Hristiyanların daha az acı çekmeleri gerekecekti. Birçok batılı, bazen efsanevi açıdan, Türklerin ata kökleriyle meşgul olmaya başladılar. Örneğin, bir hümanist olan, Giovanni Maria Fielfo, Konstantinopolis'e el koyan II. Sultan Mehmet'in bir Truvalı olduğunu iddia eder. Bir Alman olan, Felix Fabri, Türk köklerinin Herkül, Telemon ve Truva Prensesi Hesione'nin Yunan arkadaşı'nın oğlu Teucher'e dayandığı fikri üzerinde çalışır. Fabri, Teucher'in Türklerin atası olduğunu iddia etmiyordu fakat Truvalıların oğlu Turkus'tan geldikleri üzerinde duruyordu. (Referanslar, Giovanni Maria Fielfo Monumenta Hungariae, XIII, bölüm 1, no.9, sayfa, 308, 309, 405 ve 453 ve Felix Fabri, Evagatorium III. Sayfa, 236 – 239. bkn, Schowobel, 1967)

Bu tarih dışı (pseudo-historical) iki taraf arasındaki sürekliliği bulma çabaları, kayıp ve küçük düşürülmeyi tolere edebilir kılma anlamında devam ederken, bir karşı teşebbüs bunları çözmeye çalıştı. Böylece Bizanslılar büyük grup kimlikleri elde edebileceklerdi. Avrupa'da bu Türkleri stereotipleştirdi. Berkes'e (1964) göre, kader, (The Fates; Eski Yunan inancına göre, insanoğlunun hayatının yönünü belirleyen 3 tanrıça) Konstantinopolis'e el koyduklarından dolayı Türkler'e bir hile yaptı. Bu Kudüs'ün fethinin akli temsiliyeti ile yoğunlaştırılmış bir fikirdir. (Selçuklu Türkler gibi, Osmanlı Türkler de Kudüs'ü fethetti) Türkler Avrupalılar ve Batı'daki tarihçiler tarafından, inatçı, sistematik ve negatif bir stereotipleştirmenin bilinçsizce seçilmiş hedefi haline geldiler. Berkes, bu tarihçilerin Çinliler, Araplar ve Japonlar gibi diğer yabancıları asla bu şekilde stereotipleştirmedini öne sürer. Tabii ki, 11 Eylül 2001'den sonra, Araplar, Amerika'da stereotipleştirmenin ana hedefi haline geldiler. Gerçekten de, bu trajedi sonrasında, Başkan George W. Bush, geçmişin Müslüman – Hristiyan çatışmasını bugünkü Müslüman Hristiyan çatışmasına dönüştüren bir zaman çöküşünü yankılandırarak Haçlı Seferleri'nin akli temsiliyetine işaret etmiştir.

Kudüs ve Konstantinopolis'in fatihi olarak Türklerle meşgul olma, Avrupalıların dünyanın yeni bölgelerini keşfedip, hırslı bir şekilde kolonize etmeye başlamalarıyla globalleşti. 1539'da, örneğin, Meksikalı Hintliler, yeni dünyadan katılan katolik orduları tarafından Türkler'den Kudüs'ün alınmasını temsil eden dramatik bir resmi geçit töreninde yer alırlar. (Motolinia, 1951) Bugün bile bu resmi geçitlerin çeşitli şekilleri Türkiye'den, dünyanın orta noktasında, Meksika'da yapılır. (Harris, 1992) Bu küreselleşmiş stereotipleştirme Webster's Sözlüğü'nün eski baskılarında bile "Türk" tanımı altında birleştirilmiştir. "Şehvet ve zailimlik gibi Türkler'e atfedilmiş özellikler sergilyen". Zalimlik ifadesi savaşlar dolayısı ile anlaşılırdır. Konstantinopolis'i ele

geçiren Türkler zalimdir. Itzkowitz ve ben aynı zamanda şehvet ifadesini de anlamaya çalıştık. Bunun fethi tecavüz olarak hissedilen gençlik olu ve kudretli II. Mehmet ile büyük bir bağlantısı olduğu sonucuna vardık. Daha sonra İstanbul olarak adlandırılan, Konstantinopolis, bugünün şairleri tarafından bile düşmüş ve/veya kederli kadın sembolüyle işlenir. (Halman, 1992)

Bazı kademelerde Yunanlılar, Bizanslılar'ın varisleri, Konstantinopolis'in kaybını çözmeyi başaramamış mütemadi yas tutanlar olarak kalmışlardır. Kuşaklar geçtikçe Konstantinopolis'in düşüşü, Yunanlılar'ın esas "seçilmiş travması" olarak gelişti ve bu XIX.yy'da kristalleşen Megali İdea'nın gelişimini etkiledi. Yunan Bağımsızlık Savaşı'ndan yaklaşık 40 yıl sonra (1821-1823) yeni Yunan kimliği Helen (Eski Hristiyanlık öncesi Yunanlılar) ve Bizans (Hristiyan Yunanlılar) unsurlarının bir birleşimi oldu. Bizans'ın kültürel/dini unsurlarını muhafaza etmeye zorlama Spyridon Zambilos (1856, 1859) ve Nicolas G. Politis (1876, 1882) gibi etkili kişilerin sözleriyle ifadelendirilmiştir. Bu sırada, Kitromilides'in (1990) açıkça tanımladığı gibi yeni Yunan devleti için, ulus kurma süreci 2 boyutta yavaş yavaş gerçekleşti. İlki içsel – bağımsız Yunan Krallığı içinde bir ulusun yavaş gelişimi. Diğer dışsaldı ve Helenizm'in tarihi mirasının içsel parçaları olarak kabul edilen Osmanlı İmparatorluğu'nda, bölgelerde yaşayan Yunanlıları içine alan yeni Yunan Devleti'ne Megali İdea'nın etkisini bir referans noktası olarak karıştırmaktaydı. (Kitromilides, 1990, s.35) Onların Megali İdeası, Yunanlılar tarafından birgün Bizans İmparatorluğu'nun iade edileceği ve bütün Yunan topraklarının birgün tekrar büyük Yunanistan ile birleşeceğine dair paylaşılan hayaldi. (Markides, 1977, s.10) Megali İdea'yı yaratmak ve onu Yunan dış politikası için duygusal olarak dolduran (charged) toplumsal motivasyonlardan biri haline getirmek için, modern Yunanlılar, Konstantinopolis'in düşüşünü canlandırdılar.

Megali İdea'nın yeni Yunan Devleti'nin ani genişlemesini nasıl etkilediği ve bu amaç için çıkan savaşları araştırmak bu makalenin konusu dışındadır. Çok yakın geçmişte Megali İdea, politik terörist ve askeri gelişmelerde bir faktördü. Açıkcası bu savaşlar ve iç çatışmalar sırasında, binlerce insan öldü, yaralandı ve toplumlar terörü, çaresizliği ve inanılmaz kederi yaşadılar. Yine açıkça, bu savaşların sebebini sadece Megali İdea'nın etkisine indirgemiyorum. Sadece burada aşırı yetkilendirilmiş politik ideolojinin nasıl cehennemden yakıtı haline geldiğini vurgulamak istiyorum. Megali İdea'nın etkisi ile ateşlenen yakın geçmişteki Yunan Türk çatışmalarından biri, 1950'lerin sonu ve 1960'ların başında bu kez benim de çok yakından tanıdığım Kıbrıs adasında yaşandı. Kıbrıslı Rum Markides (1977);

"Birileri Great Idea'nın içsel bir mantığı olduğunu yabancı kural altında olmaya devam eden Yunan dünyası'ndaki her parçadaki gerçekliğe parmak basarak tartışabilir. Çünkü Kıbrıs'taki Yunanlılar tarihi ve kültürel olarak kendilerini Yunanlı görürler. Great Idea'nın şiddetli bir cazibesi vardı. Böylece Klise Papazları Kıbrıslılar'a (Kıbrıslı Rumlar) Yunanistan ile birleşmek için savaş vaazı verdiklerinde duyguları ateşlemek için daha fazla çabaya gerek kalmadı. Enosis (Kıbrıs'ı Yunanistan ile birleştirmek) klisede değil, entellektüel aklın Yunan-Bizans medeniyetlerini canlandırma çabalarında merkezlenmiştir. En merkezi ve güçlü kurum olan klise, Megali İdea'nın gelişmesine derinden iştirak etti. Kilise hareketi kucakladı ve bütün amaçlar için yol gösterici merkezi haline geldi.(S. 10-11)

Yunanistan'ın AB üyesi olmasıyla beraber Yunan dış politikasındaki "Megali İdea" etkisi güçlü cazibesini kaybetmiş gibi görünüyor. Ancak bana göre büyük grup için

seçilmiş travma ile bağlanmış paylaşılan politik ideolojinin unutulması oldukça zordur. Bu, bilinçli ve bilinçsiz paylaşılan görevlerin seçilmiş travma ile birleştirilmesinden kaynaklanır. Nisan 2004’de Kıbrıs’ta 2 referandum yapıldı. Rumlar ve Türkler, bir tür birleşmeyi kabul veya red için oy kullandı. (1974’den beri ada kuzey ve güney olarak Rumlar ve Türkler arasında taraflara ayrıldı) Biliyoruz ki, Rum tarafı, Kıbrıs’ın 1 Mayıs 2004’te AB üyesi olması öncesinde BM planı altında birleşmesine karşı oy kullandı. Kıbrıslı Rumlar’ın 1 Mayıs 2004’de birleşmesine “hayır” demesiyle adanın sadece Rum kesimi AB üyesi oldu.

Kıbrıslı Rumlar’ın “hayır” oyu kullanmasının birçok reel politik sebebi vardır. Ancak karar aynı zamanda Megali İdea’nın da etkisi altındaydı. Referandum öncesinde adadaki Rum Ortodoks Klisesi, referandumda “evet” oyu kullananların cehenneme gideceği yönünde vaaz verdi. Kıbrıslı Rumları adanın bütününe sahip olma hayalleri (megali idea) Kıbrıslı Türklerle bir tür birleşme fikrinin üstünd hüküm sürdü.

Bu makaledeki amacım, temel olarak tarihi bakış açısıyla, büyük grubun atalarının kitlesel travmaları arasındaki ilişkisi ve abartılmış ideolojinin gelişiminde nasıl bir atmosfer yarattığını kurgulamaktır. Tekrar etmeliyim ki, amacım Rum –Türk ilişkilerini tek başına Megali İdea etkisine indirgemek değil. Aynı zamanda uluslararası ilişkilerde sadece bir tarafın yaptıklarının sorun ve şiddete sebep olduğu izlenimi vermek de istemiyorum. Genellikle şiddetin sebepleri her iki taraftan kaynaklanır. Fakat burada bu makalenin amacı olarak sadece kendi başlığım olan “seçilmiş travma” ve ideoloji ile ilişkisi konseptine odaklanmaktadır.

“Seçilmiş Travma” ve aşırı yetkilendirilmiş ideoloji ile ilgili terörizm üzerine en etkileyici örnek, komünizmin çöküşünden sonra eski Yugoslavya’daki olaylardır. Sırp Liderliği’ne kasti bir tepki olarak ortaya çıkan Sells’in kullandığı ve irredentist amaçları açısından Megali İdea ile benzeyen Kristosalvizm’dir.

SIRP PROPAGANDASI ve ŞİDDET

Politik propagandanın en geniş anlamıyla basit tanımlaması, politik otoritenin kaynağından yandaşları ve içte ve/veya dıştaki muhaliflerine aynı zamanda tarafsız (neutral) olarak tanımlanabileceklere yöneltilen herhangi bir iletişim veya manipülasyonu içerir. Politik propagandanın amacı, propagandist istek ve fikirleri ve bazı haller altındaki belli bir politik ideolojiyi iletmeaktır. Modern dünyada politik propaganda, politik olarak düzenlenmiş bütün açık ve kapalı toplumlarda, özellikle milli ve uluslararası tansiyon, savaş, terörizm gibi savaş benzeri durumlarda ortaya çıkar. Günümüzde özellikle 11 Eylül sonrasında ve ABD ile müttefiklerinin Irak’ı işgal ettiği dönemde dünya etrafındaki birçok büyük grup günlük olarak politik propaganda bombardımanına tutuldu.

Sırbistan’da Slobodan Milosevic’in iktidara gelmesinden sonra Sırp propaganda makinesinin esas amacı Sırp seçilmiş travmasını tekrar harekete geçirip bir zaman çöküşü yaratmaktır. Efsaneye göre, Kosova savaşından bir gece önce Aziz İlya gri bir şahin olarak Prens Lazar’ın karşısında belirir ve ona Bakire Meryem’den bir mesaj iletir. Lazar’ın iki seçeneği vardır; savaşı kazanabilir ve yeryüzündeki krallığı bulabilir ya da savaşı kaybeder ve cenetteki krallığı bulur. Prens Lazar, cennete gitmeyi seçer ve çarmlıca gerilmiş İsa’ya eşlik eder.(Markovic, 1983)

Kosova Savaşı sırasında Türk Sultanı I. Murat da öldürüldü. Savaşın sonra yeni Türk Sultanı Lazar'ın kızlarından Oliviera ile evlenir ve Lazar'ın oğlu Stefan Lazarevic Tamerlane'e karşı savaşta yeni sultana katılır. Osmanlılar tarafından düşürüldüğü 1459'a kadar Sırbistan ekonomik ve kültürel refah içinde yaşadı. Osmanlıların dönüp Sırbistan'ı fethetmeye geldiklerinde, Lazar'ın külleri Belgrad'ın kuzeyine sürgüne gönderilmişti. En dramatik Sırp propagandası Kosova Savaşı'nın 600. yıldönümü yaklaşırken planlandı. Sırp klise yetkilileri ve bazı akademisyenlerin yardımıyla Milosevic Lazar'ın cesedini sürgünden getirmek için planlar yaptı.

Lazar'ın cesedinin 600 yıl önce öldürüldüğü bölgeye getirilmesi Sırp seçilmiş travmasını tekrar aktif hale getirecek ve Yugoslavya'nın yokoluşundan sonra yeni Sırp kimliğinin sağlamlaşmasına yardımcı olacaktı. Lazar'ın külleri bir tabuta yerleştirildi ve siyahlar giymiş yas tutan büyük kalabalıkların aldığı her Sırp köyü ve kasabasında 1 yıllık bir tura çıkarıldı. Dini törenler yapıldı ve bazı politikacılar dolaylı ya da dolaysız olarak nefret konuşmaları yaptılar. İnsanlar bilinçli olarak farkına varmadan Kosova Savaşı'ndaki yenilginin o anda olduğu duygusuna kapıldılar. Bu gelişme yüzyıllar boyunca uyusa da seçilmiş travmanın canlı tutulması gerçeği ile meydana geldi.

28 Haziran 1989'da Kosova Savaşı'nın 600. yıldönümünde bir helikopter Milosevic'i Kosova savaş meydanına bakan tören alanına getirdi. Daha önceden bölgeye kanı sembolize eden kırmızı taşın dev bir anıt dikilmişti. Şimdi buraya helikopterle gelmele Milosevic, cennetten dünyaya dönmüş, reinkarnasyona uğrayan Lazar gibidir. Şimdi O Lazar'ın yeryüzündeki krallığını kurmakla yetkilendirilmiştir. Bu yeniden kuvvetlenişin fotoğrafında Lazar'ın Sırp'ları Türklere karşı savaş meydanına çağıran 600 yıllık mesajı tişörtlerin üzerine basılmış olarak görülebilir. Bu Müslüman Boşnaklara ve daha sonra Sırp'ların Türklere bir uzantısı olarak kabul ettiği Arnavutlara karşı gelecek kitlesel şiddet için bir atmosfer yaratmaya yardımcı oldu. Gerçekten de Boşnaklar ve Arnavutlar Osmanlı tarihinde oldukça önemli bir rol oynadılar ve şimdiye kadar stresli ortamlarda Sırp'lar onlara "Türkler" olarak seslenir.

Sırp'ların tekrar harekete geçirdiği "seçilmiş travma"nın aynı zamanda Boşnak kadınlara sistematik bir şekilde tecavüz edilmesiyle de yakından bağlantılı olduğuna inanıyorum. Tecavüzler çoğunlukla savaşlarda ortaya çıkar çünkü savaşın taraflar gerilim altındadır. Gerilim ortaya çıktığında birçok birey ve toplumların genelinde libido ve şiddet birleşmeye başlar. Bağdat'taki Ebu Garip Hapishanesi'nde Amerikan askerlerinin yaptıklarına dair dijital fotoğraflar saldırının cinsellikle birleştirilmesinin grafik bir resmidir. Daha önce de yazdığım gibi, Ebu Garip olaylarıyla ilgili çeşitli araştırmalar yapıldı. Bu olaylar çoğunlukla sosyal gerilim atmosferi tarafından desteklenmiş olarak görülüyor.- 11 Eylül (Volkan, 2004) sonrası ABD'de aynı zamanda Irak'ta görevde olan bu askerler- belli bireysel gerilimi ve cinsellikle şiddetin "ötekini" küçük düşürme ve gayri isanileştirme ile birleştirmelerini yansıtır. Sırbistan'da tecavüzler sistematikti ve tekrar harekete geçirilen seçilmiş travma ile direkt bağlantılıydı.

Eski Yugoslavya'da meydana gelen tecavüz olaylarının doğasını anlamak için önce 1980'lerin sonları ve 1990'ların başlarındaki Sırp propagandası örneklerine bakalım;

Sarajevo'dan İslam fundamentalistlerin emri ile 17-40 yaş arası sağlıklı kadınlar ayrılmış ve özel muameleye tabi tutulmuştur. Yıllar öncesine dayanan hastalıklı planlara göre, bu kadınlar kesinlikle kendilerinin addettikleri İslam Cumhuriyeti topraklarında, Yeniçeri ırkını çoğaltmak için Ortodoks İslam tohumlarıyla döllenmelidir. Bir başka deyişle, Sırp kadınlara karşı işlenen dört taraflı suç; onu ailesinden ayırmak, istenmeyen

tohumlarla döllemek ve bir yabancı doğurtup, bunu bile ondan söküp almak. (Gutman, 1993, s.x)

Benim kafamda bu uzun mektup Osmanlı Türklerin Konstantinopolis'i işgali ve Osmanlı İmparatorluğu'nu genişletmesi, Müslüman Boşnaklar'ın devşirme ve Yeniçeri oluşunu tekrar hayata geçirme niyetinin Sırp lar arasında yarattığı korkudan oluşan şiddetli sonuçların portresini çizmeyi amaçlıyordu. Kısacası devşirme Osmanlı İmparatorluğu'nun Hristiyan Ortodoks nüfustan kanun zoruyla askerlik yapmaya zorlananlardan oluşuyordu. 1359'da başlayan ve 400 yıl süren Kosova Savaşı sırasında öldürülen I. Murat Saltanatında bu uygulama başladı. Sırp gençleri gibi Hristiyan Ortodoks gençliği Sultan tarafından konan olağanüstü bir vergi olarak toplanırlar, kliselerinden alınırlar, İslam'a geçirilirler ve Sultan'a hizmet için eğitilirlerdi. Örneğin Osmanlı İmparatorluğu'nun en büyük vezirlerinden biri olan Sokollu (Sokolovic) Mehmet Paşa gerçekte devşirme sistemine göre yetiştirilmiş bir Sırp'tı. Çoğu Sırp (ve diğer eski Hristiyan) gençler imparatorluğun korkulan Yeniçeri gücünün üyeleri olarak ordu sıralarına asker olarak kaydolacaklardır.

1980'lerin sonları ve 1990'ların başlarında, Sırp propagandası Sırp anneler arasında oğullarını kaybedecekleri ve onların Yeniçeri olarak geri dönüp, kendi insularını yenip itaatkar hale getirecekleri veya öldürcekleri yönünde korku yaratmayı amaçladı. Bu fikrin içinde bir öz gerçek vardır, çünkü, Müslüman Boşnak Lider Alija Izzetbegovic'e ait bir yazı Bosna'daki İslami girişim olasılığını somutlaştırmıştı. Ancak bütün amaçlar için Yeniçerileri tekrar hayata geçirme olasılığı propaganda olarak kullanılan saf Sırp fantazisiydi.

Binbaşı Milan Milutinovic, Milosevic rejimi altında Sırp propaganda makinesini çalıştıran anahtar figürlerden biridir. 1991'de Amerikalı gazeteci Roy Gutman Milutinovic ile röportaj yapar ve Yeniçerilere göndermeler karşısında o kadar şok olur ki, Milutinovic'e " Hangi yüzyıldan bahsediyorsunuz?" diye sorar. (Gutman, 1993, s.x) Milutinovic, bunun yeni bir olay olduğunu söyleyerek ekler; "Onlar yüzyıllar önce yaptıklarını yapmaya çalışıyorlar". (Gutman, 1993, s.x) Milutinovic'in sözlerinde Sırp seçilmiş ravmasının tekrar harekete geçirilmesi, bir zaman çöküşü ve geçmiş düşmanı yenisiyle eşitleme örneğinin sonuçlarına göndermeler buluyoruz. Benim Milutinovic'in, söylediklerine gerçekten inanıp inanmadığını bilmeme imkan yok. Önemli olan konu, Milutinovic'in sözlerinin, gerilim altındaki toplumun zaman çöküşü psikolojisinin hakim olduğu büyük grup fenomeninin bir yönü olduğudur.

Boşnak kadınların sistematik olarak tecavüze uğramaları sırasında ve ondan kısa bir süre önce, Müslüman Boşnak erkekler tarafından (Osmanlı'nın bir uzantısı olarak) tecavüze uğrayacak Sırp kadınları uyaran yeni Sırp propagandası eski kampanyanın yerini alır. Bu yeni propaganda bir Sırp erkeğin bir Müslüman Boşnak kadına tecavüzü sonucu doğacak çocuğun, annesinin (Sırp olmayan) büyük grup kimliğinin izlerini taşımayacağı ek fikrine sıkıca bağlıdır. Yeni Sırp propagandası içindeki bu fikir üzerine çalışan Amerikalı Sosyolog Beverly Allen, şaşırmıştır. "Savaşhali Tecavüz; Bosna Hersek ve Hırvatistan'da Gizli Soykırım" (Allen, 1996) adlı kitabında Allen, Sırp ların genetik bilimi üzerinde çalışıp çalışmadıklarını merak eder. Tabii ki, Sırp, propagandasını aşıl原因an fikrin genetik biliminin mantıksal değerlendirmesiyle hiçbir ilgisi yoktu. Tecavüze uğrayan Müslüman kadının saf kan Sırp çocuk vereceğine dair Sırp propagandasının altında yatan, Sırp ların atalarının kurban edilmesini onların atalarının düşmanlarını belirlemekle ters çevirme isteği idi.

Sırp gençler (erkek) Osmanlı devşirme sistemi altında kanun zoruyla askerlik yaptığında ve Müslüman Osmanlı'ya dönüştürüldüğünde ebeveynlerinden aldıkları biyolojik genleri de geçersiz oluyordu. Şimdi Sırp Müslümanlar'a (ve Hırvat) karşı savaşacak daha fazla Sırp dünyaya getirmek için Sırp olmayan kadınları taşıyıcı olarak kullanarak genlerini gözardı etmeye çalışıyorlardı. Bu sırada Sırp Boşnak kadınların yeni doğan Müslüman oğullarını ölüyorlardı; Onların yeni oğulları (Müslüman kadınlara tecavüzden doğan) %100 Sırp olacak ve Sırp erkeklerin sayısı artacaktı.

GERİLİM ALTINDAKİ TOPLUMLARDA LİDERLERİN ROLÜ

Eski Yugoslavya örneğinin de gösterdiği gibi bir büyük grup gerilim altında olduğunda ve insanlar “biz şimdi kimiz?” sorusunu sorduğunda politik liderin kimliği senaryoda önemli bir faktör olmaya başlar. Politik liderin sosyal ve politik süreçler üzerinde oldukça fazla etkisi vardır. Etnik veya diğer büyük grup hassasiyetlerini alevlendirir veya ehlileştirebilir; barışçıl bir şekilde “ötekilerle” birlikte yaşamaya doğru gruba öncülük eder veya savaş benzeri bir atmosferde alevlendirici hatta bir savaşı başlatmakta bizzat rol oynayabilirler. Kör Güven; Büyük Gruplar ile Kriz ve Terör Zamanında Liderleri (Volkan, 2004) adlı kitabımda baskı altındaki büyük grupların onarıcı ve yıkıcı liderlerini yazdım. İlki diğer grubun değerini düşürmeden ve yıkmadan tehdit edilmiş veya değiştirilmiş grup kimliğini sağlamlaştırmaya yardım eder. Sonraki karşıt grubu bir ya da diğer şekilde yıkarak grubun yeni kimliğine birşeyler katıp ve/veya değişiklik yapmayı amaçlar. 5 adımda yıkıcı liderler ve propaganda aletleri;

1. Bir düşman grup tarafından yapılan saldırı veya ekonomi gibi bir başka felaket ya da görülebilen yeni bir kurbanlaştırma olmayan durumu bile takip ederek büyük grup içine paylaşılan kurbanlaştırılma duygusunu katar.
2. seçilmiş travmayı tekrar harekete geçirir.
3. “Biz”lik duygusunu artırır.
4. Düşmanı gayri insani bir boyuta düşürür ve
5. İntikam için aşırı yetkilendirme tavrı yaratır veya uyuyan yetkilendirilmiş ideolojiyi tekrar harekete geçirir.

Bu 5 adımla grup üyelerinin kendilerini mevcut düşmanı yoketmeye yetkilendirilmiş hissettiği bir atmosfer yaratır ve hatta kültürel ve etnik temizliğe karışmaya başlarlar, böylelikle istenmeyen ve değersizleşen “ötekiler” tarafından herhangi bir bozulmadan kendilerini arındırırlar. Belli durumlar altında büyük grup mevcut düşmana karşı gerçek anlamda “sadist” olmadan kendi kurbanlaştırılmışlığını idealize edebilir ve “mazoşist” eğilim başlar. Tekrar harekete geçirilmiş seçilmiş travmaların ve abartılmış yetkilendirilen ideoloji işbriliğinin özellikle bir politik lider tarafından desteklendiğinde büyük gruplar ve düşman addedilen “diğer” gruplar üzerinde derin etkileri vardır ve terör ile terörizmin gelişiminde önemli rol oynar.

SON SÖZLER

Bu makalede seçilmiş travmanın rolü ve seçilmiş travmayı dini kurumlar da dahil politik propaganda aracılığı ile tekrar harekete geçirmenin sonuçlarına odaklandım. Başkalarının ellerindeki “keskin” veya “sıcak” kitlesel travmanın etkisini araştırmadım.

“Keskin” travma ile süregelen karışıklık durumu, tahamül edilmez keder, kaos ve yükselen suç oranı, aynı zamanda travmatik grubun bir onarıcı veya kurtarıcı görevi

görecek liderler ve onun büyük grubun kimliğinin yeni duygusunu yeniden kurmak için gösterdiği çabasının arayışını kastediyorum. Bu kendi başına, şiddetli hareketleri, diğerlerine hatta travmatik grubun üyelerine doğru yöneltilen terör ve terörizme öncülük edebilir. Duyguları ehlileştirecek kendilerine ait etkili bir lideri olmayan Irak'taki insanlar şimdi keskin travmaya doğru gidiyor.

11 Eylül 2001 onrası Amerika'daki birçok olay da aynı zamanda bir keskin travmanın etkilerini yansıtır. Her ne kadar, Irak'taki durumun aksine Amerika'nın belli politik bir lideri kurumları ve herhangi bir kaosu olmasa da. Keskin travma aynı zamanda genellikle toplum üyelerini birleştirir, fakat kısa bir süre sonra baskı altında olan büyük grupta (Volkan, 2004) liderin sadık takipçileri ve lidere karşı olanlar arasında ciddi toplumsal ayrılıklar da dahil diğer işaret ve semptomlar görünmeye başlar.

Amerika'daki keskin travma "Bush Doktrini" olarak bilinen politik ideolojiye öncülük eder. Fakat bir keskin toplumsal travmaya eşlik eden politik ideoloji, bir büyük grup kimliği işareti olmayabilir ve sonsuz etkileri sorgulanabilir. Diğer taraftan bir seçilmiş travma oldukça önemli bir büyük grup kimliği işaretidir ve seçilmiş travma ile birleştirilmiş politik ideoloji onyıllar hatta yukarıda anlatıldığı gibi yüzyıllar boyu sürer.

Sıcak travma ile geçmişteki travmatiklerin ve onları izleyen bir iki neslin hala duygusal olarak zihnini işgal eden olayı anlatmak istiyorum. Diğer bir deyişle, sıcak travma olarak bahsettiğim travma, travmatik bireyleri ve hala ne olduğunu anlamaya çalışma çabasına keskin bir şekilde dahil olan kayıplarının yasını tutan ve trajediyi anılastıran evlatlarını anlatır. Örneğin Nazi soykırımının (Holocaust) seçilmiş travmaya doğru giden yolda hala bir sıcak travma olduğunu düşünüyorum.

Seçilmiş travma atalarının hissedilen kurbanlaştırılmasını takipeden birkaç on yıl veya yüzyıl sonra kendini kurduğunda büyük grubun kalıcı kimlik işareti olur. Sonra politik/dini liderler tarafından manipüle edilirler ve yetkilendirilmiş ideolojiyle birleştirildiğinde kendisi ileriki insanlık trajedisi için bir kaynak olur. Bu makalede daha önce de anlattığım gibi, bu kominizmin çöküşünden sonra Eski Yugoslavya'da oldu. Bir seri katil bir tabancayı katletme aleti olarak kullanabilir. Katil yakalandığında ve toplumdan ayrıldığında katletme aleti (tabanca) da alınır veya imha edilir. Slobodan Milosevic, tekrar harekete geçirilmiş seçilmiş travmayı bazı dehşet verici olaylara başlamak için alet olarak kullandı. Şu anda yargı önünde sınanıyor ve eğer suçlu bulunursa cezalandırılacak. Fakat canilik ve terör için kullandığı alete ne olacak? Gelecekte başkaları tarafından kullanılmak üzere etrafta kalabilir mi? Yasal politik sistemler politik suçluları ne zaman cezalandırabilirlerse cezalandırılır. İnaniyorum ki, atalarının kitlesel travmasının akli temsiliyeti ile ilgili psikanalitik içebakışlar, belli politik liderlerin yıkıcı amaçlar için kullandıkları araçları tadil etmeye hatta ortadan kaldırmaya yardım edecek stratejilere öncülük edebilir.